

NÁMSMIÐAÐAR KENNSLUÁÆTLANIR

Elva Björg Einarsdóttir, verkefnastjóri hjá Kennslumiðstöð Háskóla Íslands

Kennslumiðstöð Háskóla Íslands hefur kannað hugi nemenda skólans til náms og kennslu í um helmingi deilda og á öllum fræðasviðum. Ein af sameiginlegum niðurstöðum þessara viðtala við nemendur er að þeir eru upptekið fólk sem ber ábyrgð á fjölskyldu, störfum og öðru líkt og aðrir háskólaborgarar og samfélagsþegnar. Það er því mikilvægt fyrir nemendur, líkt og okkur sjálf, að geta skipulagt sig fram í tímann og hafa um það sem mesta hugmynd hvernig vinna við nám þeirra verður.

Kennslumiðstöð sækir í smiðju námsmiðaðra fræða hvað kennsluáætlanir áhrærir og vilja sumir fræðimenn ganga alla leið og veita nemendum fulla hlutdeild í kennsluáætlunum, þ.e. að í sameiningu móti þeir og kennarinn þá áætlun sem farið er eftir (Weimer, 2002). Grunert O'Brien, Millis og Cohen (2008) fara yfir það hvernig námsmiðuð kennsluáætlun getur litið út í bók sinni *The Course Syllabus: A Learning-Centered Approach* og er greinin að miklu leyti byggð á bók þeirra með stuðningi af öðru fræðafólki á sviðinu.

Grunert O'Brien, Millis og Cohen (2008) leggja áherslu á að mikilvægt sé fyrir nemendur að vita hvaða hæfni þeir eigi að búa yfir að námskeiði loknu og hvernig þeir eigi að fara að því að ná þeim markmiðum. Þær mæla með því að frekar sé um meiri en minni upplýsingar að ræða og benda á að þegar slíkar upplýsingar eru miklar sé oft mikilvægt að hafa einfalt efnisyfirlit yfir kennsluáætlunina til að auðvelda nemendum að nálgast þær. Hér gildir því að hlutirnir komi nemendum ekki á óvart heldur viti þeir hvernig þeir eigi að ná þeim markmiðum sem sett eru – þeir þurfa engu síður að vinna að þeim.

Grunnupplýsingar

Eðlilegar upplýsingar í upphafi kennsluáætlunar er heiti námskeiðs og númer, hvenær kennslustundir eru í námskeiðinu, stofa, misseri og ár. Upplýsingar um kennara þurfa einnig að fylgja og þó er það alltaf spurning hversu miklar upplýsingar kennarar vilja hafa. Hjálplegt er bæði fyrir nemendur og kennara að kennarar tengi heimasíður sínar við kennsluáætlun. Það er einföld leið til að ýta undir

sambættingu rannsókna og kennslu, þ.e. að nemendur átti sig á rannsóknarsviði kennara (Healey, 2012). Misjafnt er hversu miklar upplýsingar kennurum finnst rétt að birta um stundakennara námskeiða og er það gert í samráði við viðkomandi stundakennara og fer yfirleitt eftir því hversu mikið stundakennarinn kemur að kennslunni.

Elva Björg Einarsdóttir.

Í kennsluáætlun er rétt að fram komi viðtalstímar kennara, hvernig nemendur eigi að hafa samband við kennara, þ.e. netfang, símatími, samráðsfundir.

Í Jafnréttisáætlun Háskóla Íslands er lögð áhersla á að kennsluáætlanir séu aðgengilegar sem fyrst til að nemendur geti skipulagt misserið, keypt sér bækur erlendis frá því það er oft ódýrara, eða gert ráðstafanir til að fá bækur á hljóðskrá (sjá nánar á heimasíðu Kennslumiðstöðvar, kemst. hi.is).

Stefna og reglur

Við höfum oft óljósar hugmyndir um hvernig við viljum að nám fari fram í námskeiðum okkar. Það er góð leið að setjast niður og reyna að átta sig á því hvort að einhverjar reglur gildi í námskeiðinu. Vil ég t.a.m. benda nemendum á hver ábyrgð þeirra er, hvað þátttaka í námskeiðum þýðir, hvaða reglur gilda um sein skil (ef þau eru þá yfirleitt leyfð) og reglur um samskipti svo að fátt eitt sé nefnt.

Það er ágæt leið að ræða þetta við nemendur í upphafi námskeiða. Við getum jafnvel fengið þá í lið með okkur til að svara spurningum eins og „Viljum við setja reglur um óþarfa tölvunotkun?“ Það getur verið gott fyrir nemendahópinn í heild að ræða þetta og átta sig á því að tölvunotkun getur truflað samnemendur þeirra ekki síður en kennarann. Það er einnig mikilvægt að kynna námsumsjónarkerfi og upplýsingatækni í kennslunni fyrir nýjum nemendum.

Hvort námskeiðsvefur er á Uglu eða í Moodle, hvaða möguleikar eru þar, benda á upplýsingar um notkun kerfanna og kynna e.t.v. helstu upplýsingatækni sem notuð er í námskeiðinu.

Kennslusýn

Nátengd reglum og stefnu námskeiðs er kennslusýn kennara eða starfskenning. Við könnumst líklega flest við hvað það gat tekið okkur langan tíma að finna út úr því hverjar áherslur kennara voru í eigin námi, „læra á kennarann“, og oftast þurftum við að taka próf til að finna endanlega út úr því. Þetta er óþarfa vinna og óvissa og eðlilegt að segja nemendum af því til hvers þeir megi ætlast af okkur og við ætlumst til af þeim – það á ekki að vera leyndarmál. Kennslusýn er í senn fagleg og persónuleg, mótast af þekkingu kennarans og reynslu í starfi, en er einnig háð persónulegum einkennum og lífssýn. Við getum spurt okkur hvort það er eitthvað öðru fremur sem við leggjum áherslu á

byrjar námskeiðið þar sem það byrjar? Er það af því að það sem á eftir kemur byggir á hinu fyrra? Væri hægt að byrja á því sem er að gerast í dag í faginu og vinna sig út frá því? Þetta eru ekki síður mikilvægar spurningar fyrir okkur að gera okkur grein fyrir en nemendur.

Saga námskeiðsins og tengsl skipta ekki hvað minnstu máli í námsleiðinni sjálfri. Hvernig tengjast námskeiðin – hvar lærum við hvað? Það er hlutverk kennara að benda nemendum á þessi tengsl til að hjálpa þeim að fá yfirsýn og aðlagast faginu.

Rannsóknir sýna að það sem skiptir einna mestu máli í kennslu er að kennarar smiti áhuga sínum á námsefninu til nemenda (Parson, 2001; Carlisle og Phillips, 1984). Segi þeim hversu skemmtilegt það er, hvað þeir komi til með að fást við og hversu mikilvægt það er og hvers vegna. Einnig er gott að átta sig á því hvaða bakgrunn nemendur eru

„Hér gildir því að hlutirnir komi nemendum ekki á óvart heldur viti þeir hvernig þeir eigi að ná þeim markmiðum sem sett eru – þeir þurfa engu síður að vinna að þeim.“

í kennslu eða hvort annar kennari myndi kenna námskeiðið öðruvísi?

Kennslumiðstöð hefur hvatt kennara á námskeiðum hjá sér að taka TPI-prófið, eða *Teaching perspectives inventory* (teachingperspectives.com/drupal) til að sjá hvaða áherslur þeir hafa í kennslu. Kennarar hafa bæði gagn og gaman af þessu og prófið hjálpar þeim til að sjá nálgun sína í kennslu.

Margir kennarar tengja kennslusýn sína við reglur og stefnu námskeiða sinna. Þannig biður Hulda Þórisdóttir dósent í Stjórn málafræðideild nemendur sína í *Aðhvarfsgreiningu* um að hafa slökkt á farsímunum, minnka tölvunotkun og ef nemendur vilja nota tölvur að þeir sitji þá aftast til að trufla ekki samnemendur sína og kennara. Hún fer fram á gagnkvæma virðingu fyrir tíma, þ.e. kennari mætir á réttum tíma og býst við því sama af nemendum. Þetta ræðir hún við nemendur sína í fyrsta tíma og hefur það gefið góða raun.

Saga námskeiðs

Það er mikilvægt að ræða við nemendur um námskeið og kveikja áhuga þeirra strax í fyrstu kennslustund og skrifa það inn í kennsluáætlun. Veltum því aðeins fyrir okkur sjálf hvers vegna námskeiðið varð til? Af hverju er það mikilvægt? Hver eru tengsl þess við önnur námskeið? Hvert er gildi námskeiðsins og hugsun að baki því? Hvers vegna

með og spyrja þá í fyrsta tíma að því og hvers þeir vænta af námskeiðinu.

Hæfniviðmið

Hæfniviðmið (*learning outcomes*) mæla þá lágmarkshæfni sem nemendur þurfa að búa yfir til að geta lokið námskeiði. Mikilvægt er að kynna hæfniviðmið námskeiða fyrir nemendum við upphaf námskeiðs og benda þeim á notkun þeirra. Hér ber að hafa í huga tengsl hæfniviðmiða, kennslu – verkefna, og námsmats. Hæfniviðmið ná yfir kjarna námskeiðs og nemendur sem ljúka námskeiðinu hafa náð kjarna þess. Hæfniviðmið eiga að vera skýr og metanleg, þ.e. við getum gengið úr skugga um að nemendur búi yfir þeirri hæfni sem tilgreind er með námsmati af einhverju tagi. Þess vegna er mikilvægt að huga að sögnunum sem við notum til að lýsa þeirri hæfni sem stefnt er að.

Það eru góðar starfsvenjur að skoða hæfniviðmiðin af og til í gegnum námskeiðið og benda nemendum á hvaða hæfnipætti þeir eru að vinna að hverju sinni, t.d. með verkefnum, lestri og umræðum. Vel ígrunduð hæfniviðmið styðja við nám og kennslu og auðvelda nemendum og kennurum að skilja að aðalatriði og aukaatriði.

Markmið og námslýsing námskeiða eru önnur en hæfniviðmið og geta vel verið í sér kaffa. Sumum hentar

að nálgast námsefnið á þann hátt að telja upp hvað það er nákvæmlega sem nemendur fara í í námskeiðinu eða hver almenn markmið þess eru – það myndi þá falla undir sérmerkta kafla þar að lútandi.

Lesefni

Það er gagnlegt að velta því fyrir sér hvers vegna maður valdi kennslubók námskeiðsins en ekki aðra, þetta lesefni – greinar, netsíður og vídeó – margmiðlunarefni. Það er gagnlegt fyrir nemendur að vita hvers vegna kennarinn valdi námsefnið og því gott að segja þeim af því strax í fyrstu kennslustund. Það segir nemendum mikið um hvaða nálgun kennarinn hefur á efnið. Uppfæra þarf lesefnislista á milli ára og gæta að því að bæta ekki nýju efni við án þess að taka annað út eða hafa sem itarefni. Gott er að ræða við nemendur um hvað aðal- og itarefni þýðir.

Vinnuálag

Það er góð regla að reikna vinnuálag í námskeiðum og miða lesefni og verkefni við þá útreikninga. Baldur Sigurðsson dósent á Menntavísindasviði og Bolognasérfræðingur hefur skrifað grein um efnið í Netlu (Baldur Sigurðsson, 2011). Einnig er hægt að nálgast upplýsingar um vinnuálag í námskeiðum samkvæmt Bologna á heimasíðu Kennslumiðstöðvar *Give me time to think* (Karjalainen, Alha og Jutila, 2006). Í upphafi námskeiðs er gott að kynna nemendum reglur HÍ um vinnuálag í námskeiðum. Útskýra fyrir þeim að lesefni námskeiðs hafi verið reiknað út frá þeim ramma sem settur er og miðaður er við meðalnemanda.

Hvað vinnuálag varðar er mikilvægt fyrir nemendur og kennara að átta sig á því að að baki hverri einingu er 25-30 klst. vinna, og er þá allt meðtalið, frá því að nemandinn kaupir bókina og til þess að hann hefur lokið námskeiðinu. Hér koma öll verkefni inn í, kaffihlé, kennslustundir og stundir sem fara í heimanám, próf og próflestur.

Misseri í Háskóla Íslands eru 15-18 vikur og oft falla allt að 2 vikur aftan af vegna prófa og annars námsmats þar sem verkefnum er skilað áður en síðasti prófadagur rennur upp. Þetta þýðir a.m.k. tveir fullir vinnudagar á viku, eða 19-23 klst., fyrir 10 eininga námskeið ef við miðum við að misserin séu 13 vikur. Sé allt misserið nýtt (15-18 vikur) eru þetta 16,5-20 klst. á viku miðað við 15 vikur, eða 14-16,5 klst. á viku miðað við 18 vikna misseri. Það er því mikilvægt að benda nemendum á að byrja strax á vinnunni og skipuleggja þann tíma sem fara á í námið. Gott er að benda nemendum á að því seinna sem þeir hefja misserið því hlaðnari verða vikurnar undir lok þess.

Nátengt vinnuálagi er dagatal eða tímaáætlun námskeiðs því að til að nemendur hafi tök á því að vinna vel að námi sínu þurfa þeir að geta skipulagt sig. Fullt nám á misseri er 30 einingar og sé farið að tillögum Bologna um vinnuálag fara í það samanlagt um 750-900 klst. á misseri fyrir meðalnemanda, þ.e. 58-69 klst. á viku sé miðað við 13 vikna misseri, 50-60 klst. á viku miðað við 15 vikna misseri og 41-50 klst. sé miðað við 18 vikna misseri.

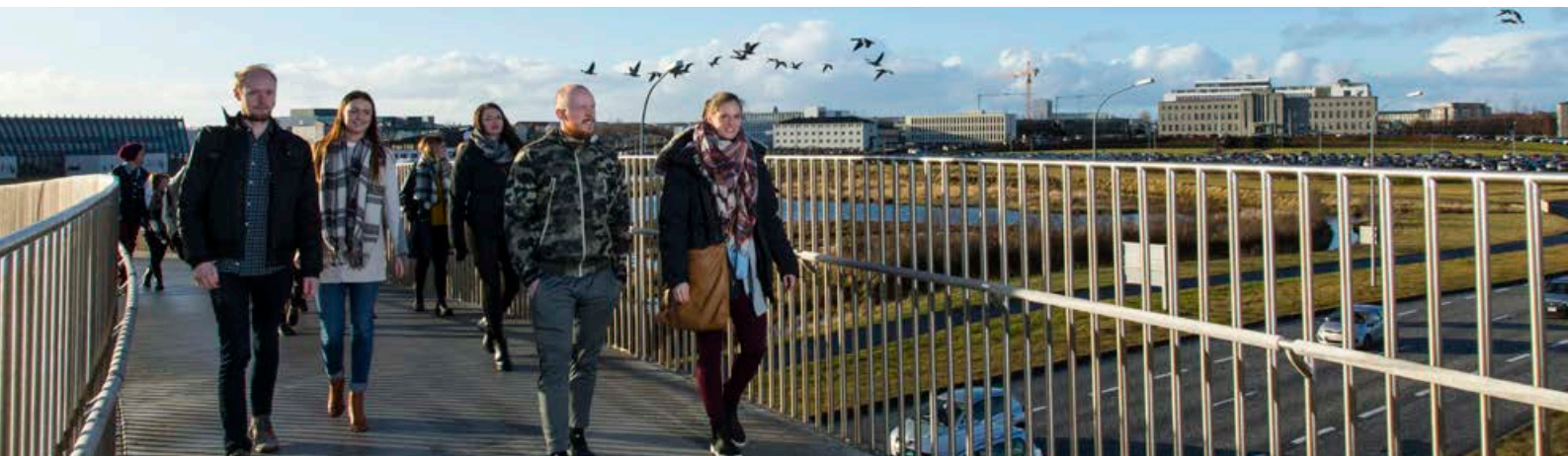
Sumar deildir og kennarahópar innan Háskóla Íslands hafa það sem reglu að funda um kennsluáætlanir og finna þannig út hvernig hægt er að dreifa vinnuálagi sem best á misserin. Þetta er gott vinnulag og hefur gagnast bæði nemendum og kennurum vel. Tilhneiging er til að fara hægt af stað og auka vinnuálagið eftir því sem líður á misserið.

Námsmat

John Biggs (2003) talar um að hvað og hvernig nemendur læri fari mikið til eftir því hvað þeir halda að þeir muni verða prófaðir úr. Þess vegna þurfa skilaboðin til nemenda um hvað þeir eiga að læra að vera skýr. Mikilvægt er að kennari og nemendur hafi sama skilning á námsmati. Þetta þýðir að nemendur átti sig á því hvernig þeir verða metnir og hvenær, t.d. að þeir fái fyrirfram viðmið um ritgerðir og verkefni – matskvarða, sem gefa þeim hugmynd um hvernig þeir geti unnið gott verkefni, hvað þarf til. Einnig þurfa verkefnalýsingar að vera góðar.

Endurgjöf á verkefni er eitt það mikilvægasta í námi og aðstoðar nemendur við að ná árangri (Hounsell, 2007). Mikilvægt er að endurgjöf sé skjót, þ.e. að hún komi fljótlega eftir að nemendur ljúka við verkefni og geti því leiðbeint þeim um framhaldið (Ashwin og félagar, 2015). Endurgjöf sem kemur í lok misseris missir marks. Markmiðið er að nemendur læri af endurgjöf og þess vegna þurfa þeir að tengja endurgjöfina beint við verkefnið og hafa tök á því að bæta sig á milli verkefna.

Mikilvægt er að verkefni skipti máli fyrir nám nemenda. Það er lyklatríði að verkefni séu stigvaxandi, ekki of létt og ekki of erfið. Nemendur þurfa að hafa eitthvað til að byggja á til að geta unnið verkefnið og það eflir þá að finna að vinnan tekur aðeins til þeirra. Of létt og of erfið verkefni vekja gagnstæða líðan. Of mörg verkefni gera það sama, þ.e. þegar nemendur hafa á tilfinningunni að þeir séu bara að gera verkefni til að gera verkefni (Ásta B. Schram og Jones, 2016). Leiðsagnarmat er ein leið til að stuðla að stigvaxandi námi nemenda með markvissri endurgjöf og stigvaxandi verkefnum.

Einkunnir og námsvenjur

Hvað stendur að baki einkunn? Eru til einkunnaskalar sem farið er eftir í deild eða á fræðasviði? Liggja matskvarðar til grundvallar einkunn og ef svo, hvernig líta þeir út? Það hjálpar nemendum að bæta sig ef þeir vita hvað stendur að baki einkunn og mati – vita hvað þeir gerðu ekki og hvað þeir gerðu vel. Það auðveldar einnig kennara að hafa viðmið í höndunum þegar hann fer yfir verkefni, t.d. matskvarða eða viðmiðunarskýrslur. Það eru góðir starfshættir að nemendur hafi aðgang að slíkum matskvörðum og einkunnaskölum í náminu og ýtir undir djúpnám – meiri tileinkun í námi og veitir nemendum meiri hlutdeild í námi sínu (Biggs, 1999).

Kennarar búa oft yfir góðum ráðum varðandi námsvenjur í námskeiði sínu og gott er að segja nemendum af því, t.d. hvað hefur reynst öðrum nemendum vel í þessu námskeiði?

Að þessu sögðu

Hér hefur verið kynnt námsmiðuð leið að kennsluáætlun. Þar er áherslan á námsferlið – að nám eigi sér stað og til þess þarf að huga vel að nemendum og styðja þá á allan hátt við að tileinka sér námsefnið. Það er engu að síður á ábyrgð nemenda að tileinka sér efnið – við getum einungis veitt þeim stuðning við það – það er okkar ábyrgð.

Heimildir

- Ashwin, P., Boud, D., Coate, K., Hallett, F., Keane, E., Krause, K. L., Leibowita, B., MacLaren, I., McArthur, J., McCune, V. og Tooher, M. (2015). *Reflective Teaching in Higher Education*. London: Bloomsbury.
- Ásta B. Schram og Jones, B. D. (2016). A Cross-cultural adaptation and validation of the Icelandic version of the MUSIC Model of Academic Motivation Inventory. *Tímarit um uppeldi og menntun*, 25(2), 159–181.
- Baldur Sigurðsson. (2011). *Mæling náms í ektum – undirstaða gæðastarfs?* Ráðstefnurit Netlu – Menntakvika 2011. Sótt af <http://skemman.is/handle/1946/12418>
- Biggs, J. (1999). What the student does: Teaching for enhanced learning. *Higher Education Research & Development*, 18(1), 57–75. <https://doi.org/10.1080/0729436990180105>
- Biggs, J. (2003). *Teaching for quality learning at university* (2. útgáfa). Maidenhead: Open University Press.
- Carlisle, C. og Phillips, D. A. (1984). The effects of enthusiasm training on selected teacher and student behaviors in preservice physical education teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 4(1), 64–75. <https://doi.org/10.1123/jtpe.4.1.64>
- Grunert O'Brien, J., Millis, B. J. og Cohen, M. W. (2008). *The Course Syllabus: A learning-centered approach* (2. útgáfa). San Francisco: Jossey-Bass.
- Healey, M. (2012). *Integrating research and teaching to benefit student learning*. Ljósrit vegna ráðstefnu við Háskóla Íslands um samþættingu náms og kennslu 3.–4. maí 2012.
- Hounsell, D. (2007). Towards more sustainable feedback to students. D. Boud og N. Falchikov (ritstjórar), *Rethinking assessment in higher education: Learning for the longer term* (bls. 101– 113). London: Routledge.
- Karjalainen, A., Alha, K. og Jutila, S. (2006). *Give me time to think: Determining student workload in higher education*. Oulo: Oulo University Press.
- Parson, M. (2001). Enthusiasm and feedback: A winning combination! *PE Central*. 1. janúar 2001. Sótt af <http://www.pcentral.org/climate/monicaparsonarticle.html>
- Weimer, M. (2002). *Learner-centered teaching: Five key changes to practice*. San Francisco: Jossey-Bass.